

Yttrande över Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid (SOU 2022:61)

Autism Sverige överlämnar härmed sitt yttrande över rubricerade betänkande. Vi är ett riksförbund som arbetar för att skapa bättre levnadsvillkor för personer med autism. Vår vision är ett samhälle där alla kan delta, där personer med autism möts med respekt och har bra livskvalitet genom hela livet. Förbundet representerar cirka 19 000 medlemmar och bland dessa finns barn, unga och vuxna med autism, närstående och personer som är professionellt verksamma inom området.

6.5 Ett allmänt fritidshem bör införas

Kommentar: Autism Sverige ställer sig positiv till utredningens förslag om en utökad rätt till kostnadsfritt fritidshem för alla 6–9-åringar.

6.6 Förslag: Levnadsvillkor som ytterligare grund för utökat behov av fritidshem

Kommentar: Vi är positiva till förslaget att 6–12-åringar ska kunna erbjudas fritidshem eller öppen fritidsverksamhet eller mer tid i dessa två verksamheter mot bakgrund av barnets levnadsvillkor.

7.3 Det bör utredas i särskild ordning om skolskjuts bör erbjudas även till och från fritidshemmet

Kommentar: Vi instämmer i att det råder stor olikvärdighet i landet eftersom skillnader i kommunala riktlinjer kring skolskjuts påverkar ett barn med funktionsnedsättnings möjlighet att gå på fritids. För en autistisk elev kan skolskjuts vara avgörande för om hen har energi kvar för att delta på fritidshemmet eller ej. Våra medlemmar vittnar dock om att rätten till skolskjuts inte fungerar för många elever med autism. Det handlar om att ens beviljas skolskjuts, men också att den ska utföras med kvalitet och vara anpassad för elevens behov. Problematiken behöver tydligt belysas och åtgärdas för att ge elever med autism samma möjligheter till fungerande skolgång och fritid.

7.7 Fritidshem för elever i åldern 10–12 år och öppen fritidsverksamhet enligt skollagen bör utredas i särskild ordning

Kommentar: Utredningen konstaterar att barn i åldersgruppen 10–12 år inte deltar i någon större omfattning vare sig i fritidshem eller öppen fritidsverksamhet, samt att det på nationell nivå saknas kunskap om åldersgruppens behov av fritidsverksamhet utanför skoltid. Vi kan instämma i behovet av att skaffa mer kunskap om detta och särskilt att gruppen unga med autism behöver uppmärksammas.

Det behövs satsningar för att skapa en tillgänglig miljö i både fritidshem och öppen fritidsverksamhet som fungerar elever inom autismspektrat. Principen om universell utformning bör här vara vägledande; det som är nödvändigt för vissa är bra för alla. Det handlar exempelvis om att möjliggöra mindre grupper, att skapa ytor för vila och återhämtning samt att minska sinnesintrycken. Närvarande och trygg personal med kompetens om autism är särskilt viktigt. Genom tydliggörande pedagogik kan tiden på fritidshemmet bli begriplig och meningsfull för elever med autism.

Det behövs också finns alternativ utöver ordinarie fritidshem, våra medlemmar vittnar om att en stimmig miljö på fritids blir allt för påfrestande efter en lång skoldag, vilket får till följd att de slutar på fritids i förtid. De har därmed inte samma möjlighet att delta i fritids som andra barn.

8.6 Förslag om stöd för en ändamålsenlig lokalanvändning/ 8.7 Förslag om stöd för att stärka det systematiska kvalitetsarbetet

Kommentar: Utredningen föreslår att Skolverket ska ta fram stödmaterial för ändamålsenlig lokalanvändning och systematiskt kvalitetsarbete. Det anser vi är bra, även att utredningen föreslår att kunskap och erfarenhet från Specialpedagogiska skolmyndigheten bör tas tillvara. Vi anser dock att Specialpedagogiska skolmyndigheten bör finnas med från start i framtagandet av detta stödmaterial för att till fullo få in det perspektivet i tidigt skede.

8.9 Elevhälsans roll i fritidshemmet bör utredas

Kommentar: Utredningen gör bedömningen att elevhälsans roll i fritidshemmet bör utredas i särskild ordning. Vi delar bilden att eftersom det är samma elever i fritidshemmet som också finns i skolan är många av de frågor som rör elevernas lärande, utveckling och hälsa gemensamma för verksamheterna. Det kan vara särskilt viktigt med en helhetsbild av dagen för en elev med autism då hans möjligheten att delta på fritids i hög grad kan påverkas av hur skoldagen fungerar. Att få in en bredd av professioner som även har kompetens om autism kopplad till lärmiljö inom fritidshem är viktig för att kunna organisera fritidsverksamheten så den fungerar även för elever med autism. Det är dock viktigt att ha i åtanke att elevens funktion och stödbehov kan yttra sig olika under skoldag respektive fritids.

12.5.3 Konsekvenser för elever med funktionsnedsättning

Utredningen omfattar även elever med funktionsnedsättning, på vissa ställen nämns gruppen uttryckligen men det är väldigt övergripande.

Vi konstaterar att utredningen saknar ett tydligt funktionsrättsperspektiv och en genomgående analys av hur elever med funktionsnedsättning, och specifikt elever med autism, med olika bakgrund såsom kön, socioekonomisk bakgrund och så vidare påverkas av alternativen och vad som särskilt skulle gynna den elevgruppen. Alla beslut om stora förändringar behöver föregås av en sådan konsekvensanalys.

Bakgrund fritidssituationen för barn och unga med autism

Skolsituationen för elever med autism är en prioriterad fråga för förbundet. Skolenkäten 2022 visar bland annat att vart femte barn med autism är frånvarande 40 dagar eller längre under ett läsår. Orsakerna är bland annat brist på anpassningar och stöd i skolan, brist på kompetens om autism och en miljö som dränerar dem på energi. Hur det fungerar i skolan hänger dessutom ihop med hur det fungerar på fritids och fritiden därefter. Vi vet att barn och unga med autism har ofta inte energi kvar till fritids eller fritidsaktiviteter efter en skoldag.

Barn och unga med autism har svårigheter i områden som rör socialkommunikation och flexibilitet vilket gör det utmanande att lyckas i sociala sammanhang. Särskilt när det i dagens samhälle förväntas att barn och unga ska nätverka och skapa många relationer redan i unga år. Därför blir upplevelsen av att inte passa in stor och utanförskap i den aktuella målgruppen påtaglig både i skolan och på fritiden. Barn och unga med autism utsätts inte sällan för mobbning.

Inom ramen för projektet Hela Spekrat genomförde Autism Sverige och Min Stora Dag en medlemsundersökning tillsammans med Novus 2021 (föräldrar till barn i åldern 4-18 år) Nära två av tre föräldrar (65%) svarar att deras barn inte har möjlighet att delta i fritidsaktivitet så som de önskar.

Ta del av fritidsenkäten 2021: www.autism.se/om-oss/vad-vi-gor/enkater/fritidsenkater/

Ta del av Skolenkäten 2022 i sin helhet: www.autism.se/skolenkater

Stockholm enligt ovan

Camilla Rosenberg

Förbundsordförande

Minna Nyman Sabbadini

Intressepolitisk utredare